NARAVŲ (TRAKŲ RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1972 M.

ONA KUNCIENĖ

15 km nuo Vilniaus, autostrados Vilnius—Kaunas dešinėje pusėje, miške, yra išlikęs nemažas pilkapynas. Jis yra kairiajame Neries krante, 250—300 m nuo upės.

Šis pilkapynas visą laiką buvo vadinamas Misijonarkos, rečiau Naravų vardu. Pavadinimą gavo nuo vienoje ir kitoje pusėje esančių kaimų. Naravų kaimas yra į šiaurę nuo pilkapyno, Neries slėnyje, o Misijonarkos vienkiemiai, tiesiant autostradą, buvo nukelti. Be to, šie pilkapiai kartais vadinami ir Grigiškių vardu, nes nuo Grigiškių gyvenvietės jie yra 1 km.

Pilkapiai pabirę 1 ha dydžio plote, siaura juosta, einančia iš pietvakarių į šiaurės rytus. Išlikęs 61 pilkapis.

Pilkapiai smarkiai apardyti. Dalis jų nukentėjo, tiesiant geležinkelį iš Vilniaus į Grigiškių bandomąjį popieriaus fabriką. Geležinkelis pilkapyną perkirto į dvi dalis. Keli pilkapiai suardyti, tiesiant dujotiekį bei miško apsauginę juostą. Pavieniai radiniai iš suardytų pilkapių yra patekę į Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejų.

Pilkapius sudaro pusrutulio formos 40—150 cm aukščio ir 8—14 m skersmens kalvelės. Jie tarsi grupuojasi dviem grupėmis, viena 29 pilkapių grupė yra arčiau Grigiškių, šalia kaimo kapinaičių. Kita grupė yra 300 m į rytus, ją kerta geležinkelis, ji eina Naravų kaimo link, šiaurės rytų kryptimi. Pilkapiai yra arti vienas kito — 1—1,5 m, o dažniausiai — 3—4 m.

1972 m. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas kartu su Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejumi ištyrė 6 pilkapius, kuriems grėsė sunaikinimo pavojus. Du pilkapiai (Nr. 1 ir 2) buvo ištirti šiaurinėje pilkapyno dalyje, prie Naravų k. Abu apardyti, tiesiant miško apsauginę juostą. 4 pilkapiai ištirti šalia kaimo kapinaičių, prie dujotiekio trasos. Iš 6-ių ištirtų tik pilkapiuose Nr. 1 ir 4 rasti sudegintų žmonių kapai. Pilkapiai Nr. 1 ir 6 turėjo akmenų vainikus.

Pilkapis Nr. 1 taip pat buvo apardytas, tačiau tyrinėjant šiaurės rytiniame pilkapio šone rasta akmenų vainiko liekanos. Vainikas buvęs sukrautas iš 20×20, 20×30, 25×15 cm dydžio akmenų. Šio pilkapio sampile, 25—35 cm gylyje, arčiau centro, atidengti du sudegintų žmonių kapai.

Kape Nr. 1 sudeginti kauliukai buvo išbarstyti 120×90 cm dydžio plotelyje. Tarp kaulų rastos dvi geležinės diržų sagtys. Viena iš jų vaikiška. Rastas ir vaikiškas žalvarinis žiedelis paplatinta priekine dalimi. Kaulų šiame kape gana daug. Susidaro įspūdis, kad čia palaidoti du mirusieji: suaugęs ir vaikas.

Kapas Nr. 2 buvo be įkapių.

Daugiausia kapų ir įkapių ištirta **pilkapyje Nr. 4.** Tai buvo gana didelis — 14 m skersmens ir 150 cm aukščio pilkapis. Jo centre iškasta 140×180 cm dydžio ir 70 cm gylio duobė. Pilkapyje

atidengti 7 kapai, išsidėstę įvairiose sampilo vietose, 30—35 cm gylyje. Trys kapai (Nr. 3, 5, 7) koncentravosi pilkapio centre. Pats centrinis kapas — Nr. 3 — buvo apardytas, iškasant minėtąją duobę. Vienas kapas (Nr. 6) buvo labiau vakariniame pilkapio šone, o trys kapai (Nr. 1, 2 ir 4) pilkapio pietiniame šone, 150 cm nuo centrinio kapo. Šiaurinėje pilkapio pusėje kapų nerasta.

Visuose kapuose sudegę kauliukai buvo supilti į nedideles 40×60, 60×90, 50×50, 75×40 cm ir pan. dydžio krūveles. Kaulai susimaišę su žemėmis 20—30 cm gylyje. Degėsių pastebėta labai nedaug. Įkapės buvo deginamos kartu su mirusiuoju. Jų dauguma, ypač žalvarinių, susilydę nuo ugnies ir išlikę tik paskiri susilydžiusio žalvario gabalai.

Kapai Nr. 2, 4, 6, sprendžiant iš įkapių, priklausė vyrams, kapai Nr. 1, 5, 7 — moterims, o kapas Nr. 3 — vaikui. Pastarasis buvo pats centrinis kapas, arčiausiai moters kapo Nr. 5.

Kapuose įkapių nedaug. Vyrų kapuose rasta ginklų ir darbo įrankių. Antai kape Nr. 4 tarp sudegusių kaulų gulėjo geležinis įmovinis siaura karklo lapo formos plunksna 30,5 cm ilgio ietigalis. Kape Nr. 6 — taip pat tarp kaulų — geležinis siauraašmenis 17,5 cm ilgio pentinis kirvis, o prie jo — 27 cm ilgio geležinis įtveriamasis ietigalis. Ietigalis mažai buvęs ugnyje, beveik neapdegęs. Šalia jo gulėjo geležinė profiliuotais šonais diržo sagtelė ir geležinis tiesia nugarėle peiliukas. Kape Nr. 6 — geležinio diržo sagtis ir geležinis tiesia nugarėle peiliukas bei žalvarinė tūtelė.

Moterų įkapes sudarė moliniai verpsteliai ir žalvariniai papuošalai, kurie nuo ugnies labai susilydę. Turtingiausias kapas buvo Nr. 5. Jame rasta galvos papuošalo dalys — smulkios įvijėlės, žalvarinių plokštelių fragmentai, ornamentuoti metaloplastiniu būdu, ir smulkios žalvarinės sankabėlės atriestais galiukais, du žalvariniai taurelės formos žvangučiai, be to, segės ir sagties liežuvėlis.

Kape Nr. 7 rastas geležinis peiliukas tiesia nugarėle, du moliniai verpsteliai ir storagalės žalvarinės apyrankės fragmentas, o kape Nr. 1 — tik molinis dvigubo kūgio formos verpstelis.

Pilkapiai Nr. 2, 3, 5 ir 6 buvo be kapų. Pilkapis Nr. 3 buvo atskirai nuo pagrindinės grupės, maždaug 500 m į vakarus. Jo sampile rasta titnaginis strėlės antgalis bei titnaginių skelčių ir lipdytų puodo šukių brūkšniuotu paviršiumi. Visi šie radiniai rodo, kad pilkapis įrengtas buvusioje akmens amžiaus gyvenvietėje.

Pilkapiai, sprendžiant iš juose rastų įkapių, yra būdingi VIII—IX a., nors pilkapiai su akmenų vainikų liekanomis liudytų, kad jų dalis priklausė V—VII a.

Naravų pilkapiai laidosena ir radiniais yra būdingi rytų Lietuvos pilkapių tipui.